

Ryszard Tomkiewicz

Pięćdziesięciolecie Olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 1, 169-172

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ryszard Tomkiewicz

Pięćdziesięciolecie Olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego

W 1998 r. minęło pięćdziesiąt lat od chwili powstania olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego. Z tej okazji, 28 października w Domu Polskim w Olsztynie, siedzibie Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, odbyła się uroczysta sesja, podczas której spotkało się kilka pokoleń olsztyńskich historyków, jak również miłośników historii.

Niezwykle licznie przybyłych gości powitał w imieniu Zarządu Oddziału jego obecny prezes dr Norbert Kasperek. Następnie odczytano listy gratulacyjne od wojewody olsztyńskiego oraz od współpracującej z PTH, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Wsparcia finansowego, pozwalającego na zorganizowanie spotkania, udzielił Urząd Miejski w Olsztynie.

Z okazji jubileuszu szczególnie zasłużonym członkom Oddziału przyznano dyplomy okolicznościowe. W imieniu olsztyńskich władz PTH wręczył je aktualny prezes Zarządu Głównego, prof. Wojciech Wrzesiński. Dyplomami wyróżniono siedem osób. Otrzymali je: mgr Maria Tarnowska, pracownica Archiwum Państwowego w Olsztynie, wieloletnia członkini Zarządu Oddziału PTH, prof. Stanisław Achremczyk, obecny wiceprezes Oddziału, dyrektor — ściśle współpracującego z PTH — Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, prof. Janusz Jasiński, wieloletni prezes olsztyńskiego Oddziału PTH, obecnie członek Sądu Koleżeńskiego Zarządu Głównego, mgr Jerzy Lebedziewicz, doradca metodyczny olsztyńskiego Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego, popularyzator wiedzy historycznej wśród nauczycieli, prof. Bohdan Łukaszewicz, wieloletni członek Prezydium Zarządu Oddziału, obecnie członek Prezydium Zarządu Głównego PTH i jednocześnie nieprzerwanie od 25 lat sekretarz organizowanych przez Towarzystwo Olimpiad Historycznych, mgr Jerzy Minakowski, wieloletni skarbnik olsztyńskiego Oddziału oraz prof. Andrzej Staniszewski, rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie, uczelni współpracującej z PTH.

Pięćdziesięciolecie Oddziału stało się okazją do wspomnień i podsumowania pewnego etapu w działalności Towarzystwa zarówno w kraju, jak i na Warmii i Mazurach. Taki też charakter miały wystąpienia zaproszonych gości.

Uroczystość w Olsztynie uświetnili swoją obecnością prezesi minionych kadencji Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego. Z Warszawy przybył prof. Andrzej Ajnenkiel oraz prof. Henryk Samsonowicz, natomiast z Torunia prof. Jacek Staszewski. Jak wspomniano, obecny był także aktualny prezes PTH, prof. Wojciech Wrzesiński. Zabrakło jedynie prof. Mariana Biskupa z Torunia.

Wspomnieniowe wystąpienia tylko fragmentarycznie dotyczyły faktów bezpośrednio związanych z okresem prezesury przybyłych gości. Przede wszystkim naświetlono charakter, cele i zadania Towarzystwa, jakie organizacja ta miała do spełnienia na przestrzeni minionych lat, niejednokrotnie bardzo trudnych dla PTH. Przypomniano bardzo istotny fakt, iż PTH należało w przeszłości do nielicznych towarzystw w miarę możliwości nie poddających się presjom władz państwowych i partyjnych. Wystąpienia stały się też okazją do wspomnień na temat kontaktów z Olsztynem i z działającymi tu historykami — zdaniem gości — wyróżniającymi się swoją postawą, badaniami, osiągnięciami i dorobkiem naukowym, na tle innych ośrodków w kraju. Zwrócono też uwagę na fakt, iż sukcesy te zostały samodzielnie wypracowane poprzez niebywałą, rzetelną pracę i zaangażowanie w wykonywaniu zawodu historyka. Środowisko olsztyńskich historyków wykształciło się od podstaw. Nie było natomiast — ze zrozumiałych względów — wynikiem pokoleniowej, miejscowej tradycji historycznej w Olsztynie czy regionie Warmii i Mazur. Wskazano również na zasługi olsztyńskiego Oddziału PTH na polu szerzenia i popularyzacji wiedzy historycznej i na kształtowanie środowiska humanistycznego regionu.

Prof. Henryk Samsonowicz wiele miejsca poświęcił osobistym wspomnieniom, jakie odniósł — będąc młodym historykiem — w czasie pierwszego powojennego Zjazdu PTH, który odbył się we Wrocławiu w 1948 r. Zwłaszcza spotkanie z wybitnym historykiem Franciszkiem Bujakiem wywarło na późniejszym profesorsze ogromne wrażenie. Przypomniał także postać wieloletniego prezesa PTH prof. Stanisława Herbsta.

Prof. Andrzej Ajnenkiel zaznaczył m.in., iż przez lata PTH było jedynym forum, gdzie można było mówić niemal o wszystkim i to zarówno na tematy historyczne, jak i dotyczące spraw bieżących. Istotny był fakt, że w czasie posiedzeń, odczytów, sesji naukowych mówiono prawdę, bo też słuchacze chcieli słyszeć wyłącznie prawdę. Zaznaczył, iż dzięki swej bezkompromisowości PTH zdobyło niebagatelną pozycję w kraju i co jeszcze istotniejsze, w pewnym stopniu liczyły się z nim ówczesne władze. Silna pozycja Towarzystwa i jednak pewna obawa przed skupiającym się w nim środowisku spowodowała, że nawet w czasie stanu wojennego organizacji tej nie rozwiązano, choć zawieszono w praktyce jej działalność. Niemniej wielokrotnie PTH traktowane było jako siedlisko opozycji. Dodał, iż zwłaszcza nauczyciele wykazywali się niebywałą odwagą, najczęściej nieoficjalnie przyjeżdżając na zjazdy Towarzystwa.

Prof. Jacek Staszewski dodał, iż obok niewątpliwych zasług PTH na polu „politycznym”, organizacja ta przede wszystkim jednak wypełniała rolę jej przypisaną, a więc popularyzowała wiedzę historyczną.

Obecny prezes Polskiego Towarzystwa Historycznego, prof. Wojciech Wrzesiński, powiedział m.in., iż ważne jest, by PTH stało na straży wysokiego poziomu nauczania historii i dalszego popularyzowania wiedzy historycznej, co jest istotne zwłaszcza w czasach nie sprzyjających poznawaniu przeszłości własnego państwa, narodu, czy dziejów powszechnych. Dodał jednak z optymizmem, iż od kilku lat działalność Towarzystwa podąża torem umożliwiającym przezwyciężenie trudności.

Olsztyński Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego scharakteryzował

jego obecny prezes, dr Norbert Kasperek. Przypomnił, iż początkowo działalność Oddziału była ściśle powiązana z istniejącym w Olsztynie Instytutem Mazurskim, potem — od 1953 r. — ze Stacją Naukową PTH.

Pierwsze spotkania natomiast organizowane przez Oddział odbywały się w sali Kromerowskiej zamku olsztyńskiego. Potem zwyczajem stały się odczyty w Ośrodku Badań Naukowych, zwłaszcza odkąd posiada on swoją dzisiejszą siedzibę. Na przestrzeni lat Oddział PTH ściśle współpracował również m.in. z Archiwum Państwowym w Olsztynie, Muzeum Warmii i Mazur, potem z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Olsztynie, a w ostatnich latach również z olsztyńskim radiem i miejscową prasą, chętnie popularyzującymi wiedzę historyczną. Zwłaszcza w ostatnich latach pomyślnie układa się również współpraca z władzami wojewódzkimi i miejskimi, na ogół wspierającymi finansowo większe przedsięwzięcia planowane przez Oddział. Dodał, że specyfiką Oddziału jest fakt, iż działa on samodzielnie, nie przy wyższej uczelni, jak to ma miejsce w innych miastach.

W zasadzie od początku nie zmieniły się formy działalności Oddziału. Organizowano sesje naukowe i kolaudacje wydawanych w Olsztynie książek. Przede wszystkim jednak organizowano przynajmniej raz w miesiącu odczyty. Wygłaszali je zarówno historycy olsztyńscy, jak i zamiejscowi (czasem nawet goście z zagranicy). Zdarzały się spotkania dotyczące szeroko rozumianej historii, na których prelegentami byli pisarze, dziennikarze, czasem politycy. W przeszłości Oddział olsztyński PTH organizował też dla swoich członków wycieczki historyczne. Do tradycyjnej formy działalności Oddziału należą organizowane od ponad dwudziestu lat, a zainicjowane przez prof. Henryka Samsonowicza, Olimpiady Historyczne.

W chwili powstania, w 1948 r., Oddział olsztyński liczył tylko dwudziestu członków. Podobnie było w latach następnych, aż do 1957 r., gdy po raz pierwszy ich liczba przekroczyła sto osób. Jednak już niebawem do PTH w mieście należało tylko około pięćdziesięciu osób. Dopiero od połowy lat siedemdziesiątych liczba osób należących do PTH zaczęła systematycznie rosnąć, by na początku lat dziewięćdziesiątych (łącznie z terenowymi kołami w Bartoszycach, Nidzicy i Szczytnie) osiągnąć ponad dwieście osób.

Dr N. Kasperek przypomniał również postacie poszczególnych prezesów olsztyńskiego Oddziału PTH: dr. Stefana Kotarskiego (1948—1949), dr. Irenę Pietrzak-Pawłowską (1949—1951), dr. Stefana Kubicę (1951—1952), dr. Tadeusza Grygiera (1952—1963), dr. Stanisława Szostakowskiego (1963—1970), dr. Zygmunta Lietza (1970—1976), prof. Janusza Jasińskiego (1976—1985 i 1993—1997) i prof. Stanisława Achremczyka (1985—1992) oraz członków honorowych Oddziału: bp. Jana Obląka, dr. Andrzeja Wakara oraz dr. Tadeusza Grygiera i mgr. Władysława Ogrodzińskiego.

W części dotyczącej wspomnień głos zabrał członek honorowy Oddziału, mgr Władysław Ogrodziński. Podkreślił rolę PTH w kształtowaniu środowiska humanistycznego Olsztyna, scharakteryzował pokrótce początki jego działalności i zakres prac, jakimi zajmowało się w minionym okresie oraz przypomniał dwie postacie silnie związane z olsztyńskim Oddziałem: Jerzego Antoniewicza i Władysława Chojnackiego. Również prof. Janusz Jasiński przypomniał kilka

sylwetek nieżyjących już członków PTH w Olsztynie: Antoniego Łukaszewskiego, Michała Chomicza, Stanisława Flisa, bp. Jana Obląka, Edwarda Martuszeńskiego, Andrzeja Skrobacznego, Stanisława Szostakowskiego, Andrzeja Wakara i przede wszystkim twórczynię Instytutu Mazurskiego, przekształconego w Stację Naukową PTH i honorowego prezesa Oddziału Emilię Sukertową-Biedrawinę.

Obrady podsumowujące pięćdziesięciolecie istnienia Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie, którym przyświecała myśl wypowiedziana przez prof. Henryka Samsonowicza, iż Towarzystwo przez lata było sumieniem narodu, były niepowtarzalnym spotkaniem, które pozostawiło na lata ogromne wrażenie na zgromadzonych gościach, zwłaszcza na licznie przybyłej młodzieży — studentach historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Była to okazja do rzadkiego jednak w Olsztynie jednoczesnego spotkania z tyloma wybitnymi postaciami z kręgu nauki historycznej.